

4. Данилова Г.С. Проблема гуманістичного становлення особистості педагога в сучасних умовах / Г.С. Данилова // Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості : зб. наук. пр. – К. : ВіРа Інсайт, 2001. – Кн. II. – 336 с.
5. Исаев И.Ф. Теория и практика формирования профессиональной педагогической культуры преподавателей высшей школы / И.Ф. Исаев. – М. : Белгород, 1993. – 219 с.
6. Катричева Т.Ю. Проблема классификации педагогических ценностей / Т.Ю. Катричева // Успехи современного естествознания. – 2004. – № 7. – С. 119.
7. Клепко С.Ф. Цінності буття і цінності освіти в контексті глобалізації / С.Ф. Клепко // Ціннісні парадигми освіти. – Х. : Основа, 2004. – 128 с.
8. Лейчук А.О. Формування ціннісних основ гуманістичної позиції майбутніх педагогів / А.О. Лейчук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – К. ; Житомир : Волинь, 2003. – Кн. 2. – 368 с.
9. Манузина Е.Б. Развитие системы ценностных ориентаций у будущих педагогов / Е.Б. Манузина // Макарьевские чтения : материалы междунар. конф. (21–22 нояб. 2004 г.) : в 5 т. / отв. ред. В.Г. Бабин. – Горно-Алтайск : Горно-Алтайс. гос. ун-т., 2006. – Т. 5. – 347 с.
10. Макарьевские чтения : материалы пятой международной конференции (21–22 ноября 2006 г.) / отв. ред. В.Г. Бабин. – Горно-Алтайск : РИО ГАТУ, 2006. – 347 с.
11. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи : підруч. для студ. ВНЗ / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Каравела, 2008. – 351 с.
12. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинский. – К. : Радянська школа, 1971. – 244 с.
13. Шиянов Е.И. Гуманизация педагогического образования: состояние и перспективы / Е.И. Шиянов. – Москва ; Ставрополь, 1991. – 252 с.

АМЕЛІНА С.М.

ФОРМУВАННЯ МОВНО-МОВЛЕННЕВОГО КОМПОНЕНТА КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ

Актуальність досягнення високого рівня мовно-мовленнєвої культури зумовлена тим, що сучасні молоді фахівці мають не лише володіти певними професійними знаннями та навичками, але й вміти чітко, правильно і грамотно висловлювати свої думки, спілкуватися з різними людьми в різних професійних ситуаціях.

Мета статті – розглянути формування мовно-мовленнєвого компонента культури професійного спілкування у студентів аграрних ВНЗ.

На жаль, доводиться констатувати, що випускники сільських шкіл відзначаються наявністю в їх мовленнєвому досвіді володіння та активного використання “суржиком” – того варіанта розмовної мови, що склався в умовах взаємовпливу та взаємопроникнення української й російської мов та є характерним для населення, яке мешкає в південно-східній частині України. Звичність говоріння “суржиком” у повсякденному спілкуванні – у родині, з друзями і знайомими – призвела до того, що він почав проникати й у навчальне спілкування, адже студенти вважали це природним і мали намір використовувати його у професійному спілкуванні.

Крім того, для мовлення студентів аграрних ВНЗ характерна наявність великої кількості “русизмів” і кальок з російської мови. Їхнє спілкування, як усне, так і писемне, засмічене такою лексикою. Це ускладнює слухання й розу-

міння висловлених ними думок. Так, часто зустрічаються такі слова й вирази: согласно наказу (замість: згідно з наказом), виключення з правил (вийняток з правил), справка (довідка), заключення договору (укладання договору), командировка (відрядження) тощо. Для подолання цих мовленнєвих труднощів було використано низку спеціально складених вправ, деякі з них наведено нижче.

Мовно-мовленнєвий компонент культури професійного спілкування майбутніх аграріїв, який формується, насамперед, на заняттях з мовних дисциплін, передбачає:

- володіння культурно-мовленнєвими нормами рідної мови;
- уміння грамотно та правильно обирати мовні засоби залежно від завдань професійного спілкування;
- усвідомлення стильових особливостей усної й писемної професійно орієнтованої комунікації;
- володіння поведінковими уміннями в різних ситуаціях професійного спілкування;
- володіння уміннями й навичками публічних виступів.

Вплив на рівень розвитку мовно-мовленнєвого компонента культури професійного спілкування з метою його підвищення ми здійснювали за допомогою системи завдань, розроблених для використання на заняттях з таких дисциплін, як: “Ділова українська мова”, “Українська мова за професійним прямуюванням”. Підібрані завдання були спрямовані на:

- збагачення словника (включаючи фразеологізми, професіоналізми, штампи офіційно-ділового стилю мовлення);
- засвоєння граматичних структур та практичне їх використання;
- коригування фонетичних похибок (зокрема, диференціація українського й російського варіантів вимови схожих лексичних одиниць);
- адекватність використання мовних засобів;
- стильову відповідність висловлювання;
- чітке структурування монологічного та діалогічного говоріння;
- побудову логічної послідовності висловлювання;
- засвоєння мовленнєвих засобів аргументування власної позиції;
- оволодіння нормами мовленнєвого етикету.

Студентам ми пропонували, наприклад, такі завдання.

Завдання 1. Знайдіть українські еквіваленти вказаних словосполучень.

Работать сверхурочно, ежегодный отчёт, проводить переговоры, заключать контракт, сообщать немедленно, срочно перезвонить, поставить в известность, в девять часов, согласно заявлению, обязательно учитывать, изучать язык.

Завдання 2. Поясніть відмінності між прикметниками наведених нижче пар.

Економний – економічний;

добрий – добродійний;

молодий – молодіжний;

освічений – досвідчений;

системний – систематичний.

Завдання 3. Закінчіть речення.

Я охоче спілкуюсь з однолітками, тому що...

Мені іноді важко висловити свою думку через те, що...

Мене уважно слухають, коли я...

Найчастіше ми з друзями розмовляємо про...

Я вважаю за краще промовчати, коли...

Завдання 4. Напишіть твір на тему “Моя перша виробнича практика”.

Завдання 5. Підготуйте розповідь на тему “Мій досвід професійного спілкування”.

Майбутнім фахівцям, які прагнуть мати високий рівень розвитку мовно-мовленнєвого компонента культури професійного спілкування, необхідно прищепити відчуття стилю для того, щоб вони могли адекватно використовувати мовленнєві засоби відповідно до ситуації спілкування.

Так, коли мова йде про ситуації повсякденного спілкування, то говорять про розмовний стиль. Для нього характерні неповні речення, емоційно забарвлена лексика, вставні слова. Це наближає співрозмовників один до одного, спрощує розуміння, допомагає підтриманню постійної уваги партнерів.

Офіційно-діловий стиль використовують у ситуаціях ділового й професійного спілкування. Він відзначається наявністю певних мовних штампів і професіоналізмів, нейтральним забарвленням лексики, застосуванням засобів аргументації. У цьому разі забезпечується вирішення певних професійних питань і проблем.

Публіцистичний стиль спілкування – це стиль дискусій і диспутів на теми суспільно-політичного життя. Для того, щоб переконати інших у цінності власної ідеї, слід показати небайдужість до висловлення своєї думки. Отже, потрібно використовувати емоційно забарвлену лексику, вигуки, повтори, риторичні запитання, мовленнєві засоби аргументування.

У навчальному спілкуванні часто застосовують науковий стиль – на лекціях, семінарах, диспутах і дискусіях при обговоренні наукових проблем. Під кутом зору мовно-мовленнєвої культури доречним є використання відповідної наукової і професійної термінології, повних речень, складних граматичних конструкцій.

На заняттях з ділової української мови й української мови професійного спрямування ми пропонували студентам завдання, метою яких було вивчення різних стилів спілкування, тренування побудови професійного спілкування з урахуванням їх стильового забарвлення. Наприклад:

Завдання. Вкажіть, для якого стилю спілкування характерні і для якого зовсім неприйнятні такі мовні засоби:

Вигуки, риторичні запитання, розмовна лексика, неповні речення, термінологічні слова й вирази, слова іншомовного походження, повні речення, офіційні штампи, складні речення, епітети, вставні слова, фразеологізми, діалектизми, емоційно забарвлені слова, окремі репліки, повтори, кальки, складні граматичні конструкції, багатозначні слова, прямий порядок слів.

Студентам було запропоновано складати в процесі занять і самостійної роботи термінологічний словник з власного фаху, що дасть змогу суттєво розширити словниковий запас майбутніх аграріїв і стати опорою у професійному спілкуванні. При складанні термінологічного словника студенти використовували тлумачні словники, довідники, відповідні Інтернет-сторінки, наукові статті у фахових журналах тощо. Слід зазначити, що складання терміноло-

гічного словника, до якого входять слова і словосполучення-терміни, скорочення, одиниці вимірювання тощо, не тільки сприяло поповненню лексичного запасу, а й розвивало в майбутніх аграріїв навички та вміння самовдосконалення.

На заняттях з української мови професійного спрямування ми доповнювали навчальний матеріал комплексом завдань, які за змістом були пов'язані зі знаннями про культуру професійного спілкування, а за практичною орієнтованістю – сприяли реалізації цих знань у стандартних і нестандартних ситуаціях з метою розвитку комунікативних умінь.

Завдання 1. Виберіть із будь-якого термінологічного словника три багатозначних терміни, які належать до Вашої фахової сфери. Поясніть їх вживання в ситуаціях професійного спілкування.

Завдання 2. Оберіть тему Ваших навчально-професійних інтересів. Складіть коротке (не більше ніж 5–6 речень) обґрунтування цієї теми. Запропоновані обґрунтування тем обговоріть у групі, оцініть їх лексичну, граматичну і змістово-професійну адекватність.

Завдання 3. Проаналізуйте наведені нижче ситуації й визначте, який вид слухання буде найбільш доцільним. Поясніть свій вибір.

Ви на лекції із дисципліни фахового спрямування.

Ви берете участь у семінарі, де проводиться дискусія.

Ви присутні на захисті реферату Вашого одногрупника.

Завдання 4. Вам необхідно показати опоненту, що Ви його слухаєте й розумієте. Доповніть запропонований список фраз для кожного із наведених нижче випадків:

Ви не зрозуміли питання Вашого опонента, тому треба звернутися до нього за уточненням (Вибачте, я Вас не зовсім зрозумів. Будь ласка, повторіть Ваше запитання).

Ви хочете переконатися, що правильно сприйняли висловлену співрозмовником думку (Якщо я Вас правильно зрозумів, то...; Те, що Ви сказали, означає ...).

Ви не погоджуєтесь з позицією опонента (Дозвольте з вами не погодитись. Ви не врахували такий аспект...).

Ви маєте за мету висловити власну думку (Хотілось би зазначити, що...; Я вважаю, що...).

Завдання 5. Розгляньте алгоритм висловлювання, яке містить тезу. Побудуйте власне висловлювання на запропоновану тему, використовуючи цей алгоритм (див. рис.).

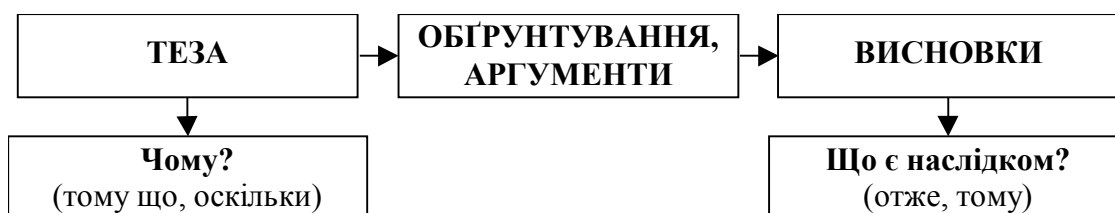

Рис. Алгоритм побудови висловлювання

Студенти засвоювали також, що аргументація – це не просто ознайомлення співрозмовника з власною позицією, а намагання переконати його в її перевагах, спонукати до її прийняття, хоча б часткового. Позиція чи думка, яка аргументується, мала бути добре обміркованою. Дуже уважно треба було поставитись до вибору засобів аргументації. Вибір аргументів на користь чи на захист певної ідеї мав бути спрямований на усунення сумнівів, що виникають у співрозмовника (додаткові пояснення, уточнення інформації, звернення до розгляду нових аспектів проблеми, переконливі відповіді на запитання опонента). Аргументація є вдалою, якщо використано зрозумілі для опонента приклади, застосовано посилання на його власну позицію, порівняння, за умови швидкої орієнтації при цьому на реакцію партнера.

Велику увагу ми приділяли мовному й мовленнєвому аспектам аргументації. Студенти усвідомлювали, що автор навіть найкращої ідеї не зуміє переконати свого опонента, якщо не зможе дібрати зрозумілі для нього слова, якщо тон його звернення не буде доречним у ситуації і стосовно конкретного співрозмовника. Нечіткість вимови, плутанина в лексичних засобах, невідповідність стильового забарвлення мають наслідком повну приреченість до невдачі. Аргументуючи свою позицію, слід було прислухатись і до аргументів опонента, знаходити в них раціональне зерно, адже обидва партнери були налаштовані на співпрацю й зацікавлені у вирішенні проблеми.

Для того, щоб аргументація була вдалою, ми допомагали майбутнім фахівцям навчитись: протистояти групі, яка має іншу точку зору; переконувати опонента; пояснювати та уточнювати власну думку; обстоювати свою ідею; коректно й тактовно висловлювати сумніви; бути об'єктивним; адекватно реагувати на аргументи опонента; досягати згоди під час співпраці в ході професійного спілкування.

Орієнтуючи студентів на подолання труднощів, ми акцентували їхню увагу також на тому, що:

- різні види мовленнєвої діяльності пов'язані між собою;
- успішність у їх використанні значною мірою залежить від рівня володіння комунікативними вміннями та їх інтегрованого застосування.

Тому для впливу саме на розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь було застосовано спеціально підбрані завдання з ділового українського мовлення й української мови професійного спрямування, які сприяли оволодінню мовленнєвим етикетом, формували адекватність і правильність висловлювання, збагачували словниковий запас [1; 2; 3; 4; 5].

Висновки. Шкільна мовна підготовка абітурієнтів – випускників сільських шкіл – не відповідає вимогам ВНЗ. З іншого боку, серед труднощів у формуванні культури професійного спілкування в аграрних ВНЗ, виявлених нами, були й такі, що ставали на заваді формування саме мовно-мовленнєвого компонента (засміченість мовлення студентів як вихідців із села русизмами, просторічними словами та виразами, негативний досвід спілкування в родині “суржигом” тощо). Отримані дані орієнтують нас на подальше вдосконалення мовленнєвої культури майбутніх фахівців-аграріїв.

Література

1. Глущик С.В. Сучасні ділові папери / С.В. Глущик, О.В. Дияк, С.В. Шевчук. – К. : А.С.К., 2004. – 400 с.
2. Зубков М.Г. Сучасне українське ділове мовлення / М.Г. Зубков – Х. : Торсинг, 2001. – 384 с.
3. Пазяк О.М. Українська мова і культура мовлення / О.М. Пазяк, Г.Г. Кисіль. – К. : Вища школа, 1995. – 239 с.
4. Палатна О.М. Чи вміємо ми спілкуватись? / О.М. Палатна // Рідна школа. – 1998. – № 4. – С. 13.
5. Пентиліук М.І. Культура мови і стилістика / М.І. Пентиліук. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.

АШИТОК Н.І.

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАРТИНИ СВІТУ У ТВОРАХ М. ГОГОЛЯ: ПРОБЛЕМА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Майбутнє українського суспільства суттєво залежить від оптимізації виховного потенціалу сучасної освіти. Одним з напрямів цього процесу є використання шедеврів світової культури, до яких по праву належать твори М. Гоголя. Про виховання засобами шедеврів світової культури писали чимало, а представники одного з напрямів вітчизняної й зарубіжної педагогіки – соціального, репрезентованого педагогікою ноосфери, нового мислення (П. Тейяр де Шорден, А. Леруа-Луран та В. Вернадський) – розглядали шедеври світової культури як один з основних засобів реалізації гуманістичного виховання у процесі формування загальнолюдського на основі національного. Не менше писали про твори М. Гоголя та їх виховний вплив на виховання дітей і молоді (цим займались В. Белінський, В. Ахрамеев, В. Єрмілов, С. ماشینський, Ф. Прийма, Г. Поспелов, Є. Смірнова-Чикіна, М. Храпченко та ін.). Сам М. Гоголь вважав обов'язком письменника справляти виховний вплив на сучасників. Він відзначав, що справжній художник, який працює над своїм твором і дорожить ним, повинен працювати не марно: потрібно, щоб створене ним у творі життя зробило крок уперед, щоб він, осягнувши сучасність, став врівень із століттям і вмів повернути йому за навчання себе навчанням його [3, с. 508]. Не втрачає виховний потенціал спадщина видатного письменника й сьогодні, хоча про це останнім часом пишуть менше. Між тим потреба в засобах формування моральних якостей у свідомості підростаючого покоління особливо актуальна в період докорінних економічних, політичних і соціальних змін у незалежній Україні.

Мета статті – розкрити виховний потенціал картини світу у творах М. Гоголя, актуальність цих творів для нашого часу.

Чим пояснюється актуальність картини світу в безсмертних творах М. Гоголя для нашого часу, адже авторська картина світу являє собою зумовлену авторським задумом певну реалізацію індивідуальної концептуальної картини світу, сучасної для автора, варіантом концептуальної картини світу народу, представником якого є автор як індивід, представником певної часо-просторової реальності? Термін “авторська картина світу” у статті позначає “певний тип реальності, перетворений за законами мистецтва” [7]. Автор-